

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Шевченко М.М.,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління національною безпекою
Національної академії державного управління при Президентові України*

МОДЕЛЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

У статті узагальнено та систематизовано досвід міждержавного протиборства кінця XX – початку XXI століть. Побудовано базову модель міждержавного протиборства. Розглянуто організаційні етапи регіональної дезінтеграції держави як однієї з технологій боротьби з державністю.

Ключові слова: *національна безпека, загрози національній безпеці, модель створення ситуації економічної нестабільності, модель політичної дестабілізації суспільства, модель регіональної дезінтеграції держави, комплексна модель державного реагування на загрози національній безпеці.*

In the article generalized and experience of the intergovernmental opposing of end of XX is systematized - to beginning of XXI of centuries. The base model of the intergovernmental opposing is built. The organizational stages of the regional дезінтеграції state are considered as one of technologies of fight against the state system.

Keywords: *national safety, threat to national safety, model of creation of situation of economic instability, model of political destabilization of society, model of the regional дезінтеграції state, model of selection and reacting on threats to national safety.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Міжнародні відносини в геополітичному трикутнику “Україна – Російська Федерація – країни Заходу” характеризуються крайнім ступенем загострення, що обумовлено міждержавним протиборством, в ході якого використовуються технології дестабілізації суспільно-політичної та економічної систем, технології регіональної дезінтеграції держави, що насамкінець може призвести до втрати державності Україною.

Ця обставина й визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями вивчення технологій дестабілізації суспільно-політичної і економічної систем, технології регіональної дезінтеграції держави, що в свою чергу, дозволить розробити комплекс заходів з протидії загрозам національній безпеці України, а саме:

розвідувально-підривній діяльності іноземних спеціальних служб; загрози посягань з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України, права і свободи громадян; спроби створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави; прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України [1].

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій [2-30] можна зробити висновок про те, що сьогодні є досить широкий набір технологій дестабілізації суспільно-політичної та економічної систем. Практично в більшості із них у якості основних потенціальних дестабілізуючих факторів можуть бути використані: кризові явища суспільно-політичного життя в столиці держави; етнотериторіальні люфти в геополітичній структурі регіонів світу; економічна криза в країні; масові порушення прав людини; надання підтримки “державам-терористам”; поширення політичного тероризму в країні; порушення міжнародних режимів, що регулюють воєнно-політичні питання міжнародної безпеки.

Така ситуація надає можливість державі-нападниці здійснити: дискримінацію влади держави-супротивника у вирішенні проблем забезпечення суспільно-політичної стабільності із метою її подальшої делегітимізації; створення та подальша підтримка сепаративних рухів та опозиції, включаючи військову допомогу; приведення опозиції до влади та закріплення позитивних результатів операції.

Саме тому **мета цієї статті** полягає у дослідженні організаційних етапів регіональної дезінтеграції держави, що дозволить у подальшому в рамках рефлексивного підходу розробити комплексну модель державного реагування на загрози національній безпеці пов'язаних з територіальним чинником.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Попередньо зауважимо, що боротьба між державами по своїй природі суттєво не відрізняється від боротьби взагалі і представляє собою такий вид взаємодії систем, який виступає засобом їхнього виживання. Боротьба – це загальний закон розвитку всього суцього, який формулюється в діалектиці у вигляді закону єдності і боротьби протилежностей. З точки зору теорії систем боротьба представляє собою процес виведення системи-конкурента зі стану рівноваги [10; 17; 25]. Відповідно, в міждержавному протиборстві дестабілізація суспільно-політичної та економічної систем супротивника залишається важливою передумовою для перемоги над ним. Таке порушення рівноваги досягається заздалегідь спланованими або випадковими стратегічними діями (див. рис. 1.) [25].

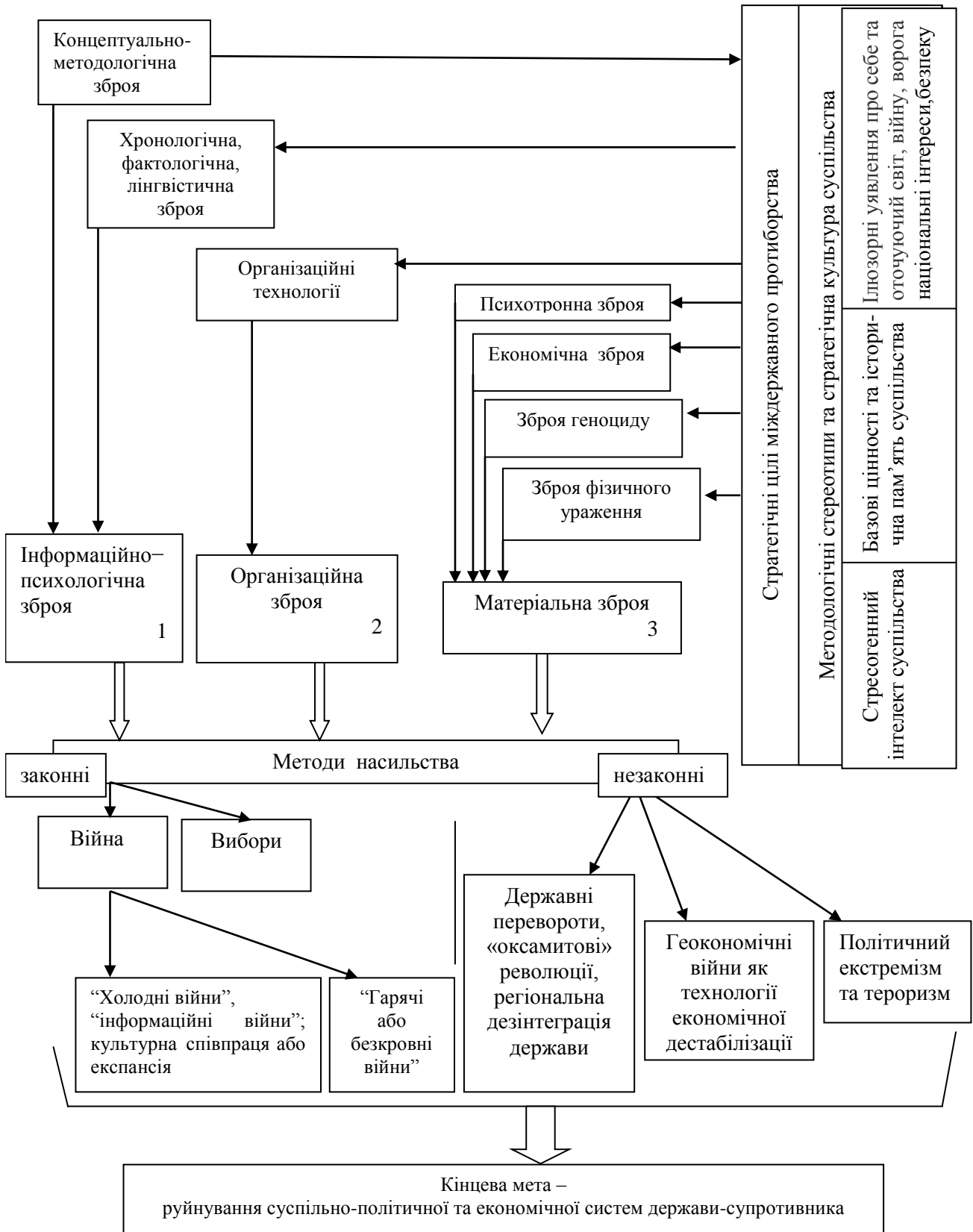

Рис.1. Модель міждержавного протиборства

Дестабілізації інколи називають стратегією непрямих дій, хоча на певних етапах вони можуть бути підтримані й прямим застосуванням військової сили

[17, с. 6]. Наприклад, наприкінці ХХ століття перед нами виникли такі історичні факти, коли в ході протиборства на міжнародній арені безпосереднього застосування воєнної сили почали розпадатися держави та коаліції держав СРСР, Варшавський договір, Югославія, Чехословаччина та інші. В кінці 80-х-на початку 90-х років ХХ століття в більшості випадків США і НАТО досягали своєї політичної мети шляхом реалізації стратегії непрямих дій, тобто, по суті без прямого застосування своїх збройних сил проти держав, які призупинили своє існування [25].

Аналіз перебігу подій дестабілізації суспільно-політичної та економічної систем на прикладі пострадянських країн, розпаду Югославії дозволяє побудувати базову модель міждержавного протиборства, яка включає в себе:

- 1) модель створення ситуації економічної нестабільності;
- 2) модель політичної дестабілізації суспільно-політичного життя в столиці держави;
- 3) модель політичної дестабілізації “зовнішнє управління результатами виборів”;
- 4) модель політичної дестабілізації суспільства екстремістськими організаціями;
- 5) модель політичної дестабілізації суспільства сепаратистськими та терористичними організаціями;
- 6) модель регіональної дезінтеграції держави.

Пропонуємо розглянути модель регіональної дезінтеграції держави, яка включає в себе низку організаційних етапів [17].

Перший етап: формування паспорту заданих територій. Ці заходи здійснюються розвідувальною спільнотою зовнішнього оточення (розвідувальні служби держав, ТНК, недержавні терористичні, екстремістські структури). Це необхідно в подальшому для прийняття рішення про використання історичних подій, тобто форми проведення ініціювання політичної нестабільності і підготовка її сценарної програми.

Другий етап: створення поля необхідних умов – відповідних змін у соціально-культурній, економічній і внутрішньополітичній сферах в ході яких стають можливими реалізація наступних пунктів сценарію ініціювання політичної нестабільності. Цей етап є необхідним в силу того, що ініціювання політичної нестабільності можливе лише при її підтримці хоча б частиною суспільства заданих територій.

В ході проведення заходів цього етапу вирішуються наступні завдання:

формування на заданих територіях спільноти союзників зовнішнього оточення, на яких покладається здійснення наступних фаз дестабілізації;

формування у більшості населення пасивного відношення до ініційованих заходів політичної нестабільності.

Вирішення цих завдань досягається за рахунок впровадження через різні інформаційні канали необхідних ціннісних настанов. Певні соціальні (етнічні, релігійні) групи, які передбачено використати зовнішнім оточенням в якості підтримки розробленої сценарної програми, виокремлюються із загального

соціального фону заданих територій і тим самим формується їхня певна обособленість.

Аналіз процесів розпаду СРСР та СФРЮ ілюструє, що опорою для зародження сепаратистських тенденцій, як правило, є зарубіжні общини. Саме за кордоном провідними діячами цих общин, при підтримці певних політичних та розвідувальних організацій розробляються відповідні програми, визначаються і просуваються “офіційні” лідери “руху”.

Паралельно з цим здійснюється перенос основних ідей вироблених за кордоном програм в соціальні прошарки регіону. Це здійснюється як за допомогою представників общин зарубіжжя, котрі приїхали на свою “історичну батьківщину” і ведуть тут пропанду, так і за допомогою спеціально створених інформаційних каналів, які працюють в “потрібному” політичному напрямі (радіо, телебачення, друкована продукція, комунікаційні інформаційні мережі). Вони діють в інтересах тих, хто на думку закордонних ініціаторів політичної нестабільності повинен стати домінуючою силою в сепаратистському русі регіону. Основний принцип роботи ЗМІ в даному випадку – представлення недостовірної інформації на користь сепаратистської групи. Вся “фактична пропаганда” в цей період базується або на спотворній, або недостовірній інформації.

Особливо варто зазначити, що час на проведення перших етапів буває скорочено до мінімуму, якщо соціальні групи, на які робиться ставка і становлять основу сепаратистського руху є не місцевим населенням. Наприклад, основними поборниками незалежності Боснії від СФРЮ, були переселені туди “саджаки” – мусульмани, вихідці із Саджаку, невеликої гірської місцевості на півдні Сербії. Також і в іншому конфлікті основне ядро “Визвольної Армії Косово” становили далеко не місцеві косовські албанці.

Третій етап: початок активної фази керованого хаосу – ініціювання конфлікту, основу якого може становити як політичне так і побутове підґрунття (побутові суперечки або бійки). Приводом такого конфлікту є будь-які дії, які обмежують права і свободи конкретних представників певної групи в регіоні, представників сепаратистських тенденцій.

Головну роль на цьому етапі відіграє інформаційно-пропагандистське супроводження подій, що розгортаються. З цією метою до місця конфлікту виїзжають правозахисники, лідери відповідних політичних та громадських рухів і головне, представники спеціально підготовлених для цього ЗМІ. Їхнє завдання представити в необхідному світлі “світовій спільноті” наявну проблему, піддати критиці дії влади і підштовхнути її до прийняття помилкових рішень, які загострюють кризу.

Про можливо підготовлений характер подій можна судити по швидкості організації так званих “агонів самооборони”, або просто бойовиків “пригніченої” сторони.

Четвертий етап: соціальна конфронтація. Основним завданням цього етапу є виділення в ході розпочатого конфлікту території (якщо йде мова про сепаратистську програму) на яку претендує зовнішнє оточення з присвоєнням

їй статусу “спірної” або виявлення проблеми, позитивне вирішення якої необхідне ініціаторам політичної нестабільності.

Ініційований привід стає каталізатором подальших подій. Сепаратистами оголошується незалежність, що в свою чергу призводить до конфлікту із соціальними групами, які підтримують правлячий політичний режим. Центр виявляється не здатним забезпечити підтримку своїм прибічникам оскільки, як правило, він буває політично заблокованим тиском “світової спільноти”. Логічним продовженням подій є виникнення сепаратистських рухів вже в середині відокремленого регіону.

Підсумком параду суверенітетів стає початок громадянської війни. Громадянський конфлікт в рамках регіону починається, як правило, представниками трьох сторін: сформованими “державними структурами суверенного утворення” тобто незаконними військовими формуваннями регіону, який відділився, військами центральної влади і найбільш активними прибічниками центру – також незаконними військовими формуваннями, які управляються місцевою адміністрацією ворожою до новоутвореного “уряду” відокремленої території.

На даному етапі втручання зовнішнього оточення у воєнний конфлікт носить опосередкований характер у вигляді політичного та економічного тиску і так званої “гуманітарної допомоги” зброєю і військовими радниками. Основне завдання зовнішнього оточення в цей момент – не допустити військової поразки підтримуваних сепаратистів. Для досягнення цієї мети робиться усе, щоб перенести активні бойові дії в затяжну, мляву війну малих диверсійних редів. Якщо на першому етапі війни гинуть самі відчайдушні бійці титульної нації (представники центру), то в цій боротьбі на виснаження прибічники попереднього режиму приречені на поразку, оскільки максимально позбавлені підтримкою ззовні.

Починають виникати так звані “зони безпеки” – території під захистом ЗС НАТО, ЗС РФ, або “голубих касок” ООН чи іншого “миротворчого” збройного контингенту. Створення таких утворень дозволяє вирішити два завдання. По-перше, на цих територіях сепаратисти можуть зібратися із силами, відпочити від боїв. По-друге, в регіоні з’являються і починають діяти військові сили справжніх ініціаторів конфлікту.

П’ятий етап: миротворчий. Політиками зовнішнього оточення ініціюється так званний “конкурс мирних ініціатив”. В ході нього пропонується низка проектів мирних домовленостей спрямованих на призупинення бойових дій. Підставою запропонованих варіантів миру є можливість закріпити “успіхи” сепаратистів (якщо вони є). Досягнення згоди планується за рахунок прибічників центру. Навіть якщо вони і перемогли в бойових діях, політичний тиск з боку зацікавлених держав (ембарго, відміна навіть символічних санкцій по відношенню до їхніх супротивників, загроза авіаційних ударів) спонукають їх прийняти не вигідні умови миру.

Шостий етап: гуманітарна інтервенція. Даний етап розпочинається з потужної пропагандистської кампанії, лейтмотивом якої є створення із

представників прибічників центру образа агресора і насильника. Для досягнення цієї мети ЗМІ будуть готувати репортажі про етнічні та релігійні чистки з боку представників центру. Подібні злочини з боку сепаратистів висвітлюватися не будуть. Водночас, з досягненням цієї мети дії “агресора” отримують моральне засудження з боку релігійних лідерів та юридичне – через міжнародний трибунал. Паралельно з цим здійснюється озброєння сепаратистів, як правило в обхід накладених санкцій.

Після нагітання істерії інспірується привід для військового втручання з боку зовнішнього оточення.

Сьомий етап: формування режиму нового порядку. Заключний етап полягає у створенні колабораційного управління на контрольованій зовнішнім оточенням місцевості. Фактичне захоплення заданих територій, здійснених на етапах соціальної конфронтації та гуманітарної інтервенції ініційованої керованої кризи, закріплюється юридичним і дипломатичним шляхом.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Враховуючи вищенаведені викладки підсумуємо:

1. В міждержавному протиборстві дестабілізація суспільно-політичної та економічної систем держави-супротивника залишається важливою передумовою її регіональної дезінтеграції. Таке порушення рівноваги досягається заздалегідь спланованими або випадковими стратегічними діями.

2. Базова модель міждержавного протиборства, включає в себе: 1) модель створення ситуації економічної нестабільності; 2) модель політичної дестабілізації суспільно-політичного життя в столиці держави; 3) модель політичної дестабілізації “зовнішнє управління результатами виборів”; 4) модель політичної дестабілізації суспільства екстремістськими організаціями; 5) модель політичної дестабілізації суспільства сепаратистськими та терористичними організаціями; 6) модель регіональної дезінтеграції держави.

3. Модель дезінтеграції держави, включає в себе наступні організаційні етапи: 1) формування паспорту заданих територій; 2) створення поля необхідних умов – відповідних змін у соціально-культурній, економічній і внутрішньополітичній сферах в ході яких стають можливими реалізація наступних пунктів сценарію ініціювання політичної нестабільності; 3) початок активної фази керованого хаосу – ініціювання конфлікту, основу якого може становити як політичне так і побутове підґрунття; 4) соціальна конфронтація; 5) миротворчий етап; 6) гуманітарна інтервенція; 7) формування режиму нового порядку.

4. Модель дезінтеграції держави є складовою комплексної моделі державного реагування на загрози національній безпеці пов'язаними із територіальним чинником, яка має бути розроблена в рамках рефлексивного підходу.

Розробка комплексної моделі державного реагування на загрози національній безпеці пов'язаними із територіальним чинником є окремою складною темою і потребує ретельного дослідження, що автор і ставлять за мету під час подальшої роботи у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Закон України про основи національної безпеки // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351 (зі змінами).
2. Глазунов О.Н. Государственный переворот. Стратегии и технологии / О.Н. Глазунов. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2006. – 448 с.
3. Абрамов В.І. Використання воєнної сили як інструменту глобального менеджменту/ В.І. Абрамов, М.М. Шевченко // Труды академії. – 2006. – № 66. – С. 271-276.
4. Князев А.А. Государственный переворот 25 марта 2005 г. в Киргизии. – Изд. 3-е, исправл. и доп. / А.А. Князев. – Бишкек, 2007. – 272 с.
5. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика / Т.Т. Ковальчук. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2004. – 638 с.
6. Ленский Е.В. Транснациональные финансово-промышленные группы и межгосударственная экономическая интеграция: реальность и перспективы / Е.В. Ленский, В.А. Цветков. – М.: АФПИ еженедельника “Экономика и жизнь”, 2009. – 296 с.
7. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія / О.В. Литвиненко. – К.: ВКФ “Сатсанта”, 2000. – 222 с.
8. Люттвак Эдвар Н. Государственный прворот: Практическое пособие. Перевод с англ.: Edward N. Luttvak. Соуп. D’Etat: A Practical Handbook / Русский Фонд Содействия Образованию и Науке / Эдвар Н. Люттвак. – М: Университет Дмитрия Пожарского, 2012. – 326 с.
9. Мухамеджанов Б.Г. Государственный переворот в Кыргызстане: роль внутренних и внешних факторов: Науч.-попул. изд./ Б.Г.Мухамеджанов. – Алматы: ОФ “Фонд Первого Президента Республики Казахстан”, 2011. – 259 с.
10. Новые технологии борьбы с российской государственностью: Монография. 3-е изд. исправл. и дополн. / В.И. Якунин, В.Э. Багдасарян, С.С. Сулакшин. – М.: Научный эксперт, 2013. – 472 с.
11. Ореховская Н.Е. Современные “цветные революции”: социологическое измерение: автореф. дис. канд. соц. наук: 22.00.04 / Надежда Евгеньевна Ореховская. ФГАОУ ВПО “Южный федеральный университет”. – Краснодар., 2012. – 28 с.
12. Пасхавер О.Й. Світовий досвід для України: взаємовідносини великого капіталу з владою і суспільством / О.Й.Пасхавер, Л.Т. Верховодова, К.М. Агеева. – К.: Центр економічного розвитку, 2007. – 68 с.
13. Петров М.Н. Механизмы государственных переворотов: Историко-теоретическое исследование / М.Н. Петров; Под общ. ред. А.Е. Тараса. – М.: АСТ; Мн.: Харвест, 2005. – 400 с.
14. Политическая активность: современные тенденции и формы: монография / под ред. В.Е. Хвощева. – Челябинск: Издательский центр ЮурГУ, 2009. – 743 с.
15. Почепцов Г. Революция.com. Основы протестной инженерии / Г. Почепцов. – М.: Европа, 2005. – 532 с.

16. *Субботин А.К.* Границы рынка глобальных компаний / Предисл. Д.С. Львова / А.К. Субботин. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 328 с.

17. Факторы и акторы дестабилизации: опыт прошлого и современность / Авторский коллектив: А.И. Байгушкин, Н.В. Загладин. Отв. ред. В.И. Катагарова. – М.: ИМЭМО РАН, 2011. – 121 с.

18. *Чернов П.В.* Новый геополитический передел мира: Что будет с Россией? / П.В. Чернов. – М.: Вост. лит., 2003. – 287 с.

19. *Шарп Джин.* От диктатуры к демократии: Концептуальные основы освобождения: [Электронный ресурс] – [Режим доступа]: http://www.aeinstein.org/organizations/org/FDTD_Russian.pdf

20. *Шевченко М.М.* Геоелекономічні та інформаційні війни в структурі постіндустріальної цивілізації / М.М. Шевченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 80. Ч 1. – С. 142-146.

21. *Шевченко М.М.* Глобалізація тероризму та національна безпека України / М.М. Шевченко // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Вип. 3 (29). Харків: ХУПС. 2007. С. 74 – 81.

22. *Шевченко М.М.* Гуманітарний аспект етнополітичної безпеки України у ситуації нових викликів та загроз / М.М. Шевченко // Гуманітарний вісник Збройних Сил України. – 2005. № 1. – С. 52 – 58.

23. *Шевченко М.М.* Еволюція та сучасні тенденції розвитку системи виробництва та торгівлі зброєю в умовах військової глобалізації / М.М. Шевченко // Воєнно-історичний вісник. – 2011. – №1. – С. 116-122.

24. *Шевченко М.М.* Етнотериторіальні проблеми України в контексті сучасних тенденцій силового протистояння / М.М. Шевченко // Воєнна історія. 2005. №1. – С. 55 – 61.

25. *Шевченко М.М.* Методологічні засади аналізу міждержавного протиборства / М.М. Шевченко // Нова парадигма. – Вип. 68 / Гол. Ред. В.П. Бех. К.: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2007. – С. 125 – 133.

26. *Шевченко М.М.* Можливості подолання дестабілізуючого впливу геополітичного фактору: Україна і балканський досвід / М.М. Шевченко // Морська держава. – 2004. – С. 21-25.

27. *Шевченко М.М.* Парадигми міжнародних відносин / М.М. Шевченко // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. Т.1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В.М. Князєв (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – С. 430-431.

28. *Шевченко М.М.* Специфіка сфери безпеки українського суспільства / М.М. Шевченко // Державна політика забезпечення національної безпеки України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання: матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого 2013 р.) / за заг. ред. Г.П. Ситника, Л.М. Шипілової. – К.: НАДУ, 2013. – С. 99-106.

29. *Шевченко М.М.* Сутність та витоки міжнародного тероризму / М.М. Шевченко, І.С. Печенюк // *Воєнна історія*. 2004. № 4 – 6. – С. 39 – 53.

30. *Шевченко М.М.* Сучасний тероризм: інформаційно-психологічний вимір / М.М. Шевченко // *Гуманітарний вісник Збройних Сил України*. – 2006. № 2. – С. 42 – 49.

